

ข้อมูลท้องถิ่น: ความสำคัญและประโยชน์

นายิกา เด็จขุนทด*

บทคัดย่อ

กล่าวถึง ความหมายของข้อมูลท้องถิ่น ความก้าวหน้าของท้องถิ่นศึกษา ขอบเขต ประเภท และความสำคัญของข้อมูลท้องถิ่น ซึ่งมีต่อชุมชน ห้องสมุดระดับต่างๆ และบทบาทของบรรณารักษ์

หัวข้อ: ข้อมูลท้องถิ่น

📖 บทนำ

สังคมโลกในศตวรรษที่ 21 ที่เรารู้จักกันก็คือ การเปลี่ยนแปลงที่มีลักษณะของความเป็นสากล ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม สิ่งแวดล้อม ฯลฯ ประเทศมหาอำนาจทางตะวันตกและประเทศมหาอำนาจในเอเชีย เช่น ญี่ปุ่นและจีน ล้วนแล้วแต่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ต่างก็มีบทบาทโดดเด่นมากขึ้นบนเวทีโลก เป็นตัวกระทำที่ส่งผลกระทบต่อไปทั่วทุกมุมโลก โดยผ่านการสื่อสาร โทรคมนาคมอินเทอร์เน็ต

ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารส่งผลให้ประเทศต่าง ๆ เกือบทั่วโลกสามารถติดต่อสื่อสารหรือติดตามสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบนโลกนี้ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ทำให้ประชากรโลกสามารถรับรู้ความเป็นไปในสังคมโลกเพิ่มมากขึ้น ด้วยอิทธิพลของเทคโนโลยีสารสนเทศนั่นเอง ดังนั้นการรู้จักใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างแพร่หลายและกว้างไกลจึงเป็นพื้นฐานที่ขาดไม่ได้สำหรับประเทศที่ต้องการความทันสมัยเพื่อการแข่งขันทางเศรษฐกิจ เพราะสังคมเศรษฐกิจใหม่ (New Economy) แห่งศตวรรษที่ 21 เป็นสังคมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการผลิตและการบริโภคข้อมูล ความรู้ และบริการเป็นสำคัญ นอกเหนือจากการผลิตและการบริโภคสินค้าที่เป็นวัตถุดิบอันเป็นค่านิยมหลักในสังคมอุตสาหกรรมแห่งศตวรรษที่ 20

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวและแหล่งข้อมูล ข่าวสารที่ทะลักทะลายนี้นี้ รัฐบาลของประเทศทั้งหลายทั่วโลก กำลังพากันหันมาส่งเสริมระบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ในทุกภาคพื้นของโลก ตั้งแต่ประเทศกำลังพัฒนาไปจนถึงประเทศที่พัฒนาแล้ว ทั้งรัฐบาลระดับประเทศและรัฐบาลระดับท้องถิ่นต่างนำข้อมูลที่สำคัญไปไว้ในระบบคอมพิวเตอร์ หรือ ระบบออนไลน์ ทำให้กระบวนการปฏิบัติงานที่เคยยุ่งยากกลายเป็นกระบวนการอัตโนมัติ และทำให้รัฐบาลสามารถติดต่อสื่อสารกับประชาชนได้อย่างรวดเร็ว

การแพร่ขยายของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร หรือ ไอซีที (ICT = Information and Communication Technology) นำมาซึ่งความหวังว่ารัฐบาลจะสามารถเปลี่ยนโฉมของตนได้ ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลประเทศไทย ภายใต้การนำของพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี จึงต้องปรับตัวปรับกลยุทธในการบริหารและการดำเนินงานให้สอดคล้องกับภาวะที่เป็นจริงอย่างทันการณ์ ด้วยการปฏิรูประบบ

* บรรณารักษ์ชำนาญการ ระดับ 8 งานพัฒนาทรัพยากรห้องสมุด สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ราชการ ซึ่งนอกจากจะปรับปรุงโครงสร้างระบบราชการแล้ว ยังมุ่งสู่การเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government) เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐสามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ดังที่ พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร กล่าวว่า “ความเร็ว (Velocity) เป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของประเทศ รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ จะช่วยให้เกิดความเร็วสูงในการบริหารจัดการของรัฐและสร้างกลไกของระบบประสาทดิจิทัล (Digital Nervous System) ซึ่งจะพัฒนาขีดความสามารถในการรับรู้และตอบสนองของรัฐบาลต่อประชาชนและสังคมโลกได้อย่างรวดเร็วและถูกต้องแม่นยำ เพื่อเป็นพลังขับเคลื่อนให้ประเทศไทยหลุดพ้นจากวิกฤติเศรษฐกิจและสามารถแข่งขันกับนานาประเทศในเวทีโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี

รัฐบาลถือเป็นนโยบายในการที่จะปฏิรูประบบราชการ เพื่อให้ภาครัฐสามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ตลอดจนขยายขีดความสามารถของรัฐบาลในการให้บริการต่อประชาชน นอกเหนือจากการปรับปรุงโครงสร้างระบบราชการแล้ว การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามาเป็นเครื่องมือในการขยายความสามารถของรัฐบาลในการบริการประชาชนแบบ 7 x 24 ผ่านระบบบริการอินเทอร์เน็ต ซึ่งจะทำให้ประชาชนมีความพึงพอใจและมีทัศนคติที่ดีต่อข้าราชการ”

ดังนั้น การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และติดตามสถานการณ์ต่าง ๆ ในสังคมโลกจึงเป็นสิ่งสำคัญ สำหรับทุกคนในปัจจุบันนี้ แต่การที่จะให้ “รู้เขา” เราก็จะต้อง “รู้เรา” เสียก่อน รู้ขีดกำลัง ความสามารถ และศักยภาพของตนเอง จึงจะสามารถแข่งขันกับนานาประเทศได้ ข้อมูลท้องถิ่นจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้เรา รู้จักความเป็นมา ความเป็นไป รู้จักรากเหง้าของท้องถิ่น ของชุมชนที่เราอยู่อาศัย เพื่อให้เราเป็นผู้รอบรู้ และรู้เท่าทันต่อความเป็นไปของสังคมโลกอย่างแท้จริง

☐ ความหมายของข้อมูลท้องถิ่น

คำว่า “ท้องถิ่น” ตามความหมายของพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 หมายถึง ท้องที่ใดท้องที่หนึ่งโดยเฉพาะ

คำจำกัดความของคำว่า “ท้องถิ่น” มีความหมายเชิงพื้นที่ แต่มีนัยที่สัมพันธ์กับบริบทแวดล้อม 2 ประการ คือความหมายที่สัมพันธ์กับอำนาจทางการเมือง และความหมายที่สัมพันธ์กับลักษณะวัฒนธรรม

ในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจทางการเมือง คือการที่ท้องถิ่นสัมพันธ์กับอำนาจจากศูนย์กลาง เมื่อดูตามแนวพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เห็นว่าความเป็นท้องถิ่น กำหนดขอบเขตเป็นเนื้อที่ดินแดนไม่ได้ โดยการพูดเรื่องของท้องถิ่นว่าหมายถึง เมือง ชนบท ถ้าจะดูประวัติศาสตร์ไทยตั้งแต่ระยะเริ่มแรกเราไม่เห็นความเป็นชาติ ไม่เห็นรัฐ อาณาจักรที่อำนาจส่งต่อออกไปจากศูนย์กลางอย่างมีระบบชัดเจน เราเห็นแต่เพียงเรื่องของกลุ่มคน หรือชนชาติตามเมืองและหมู่บ้านที่มีวัฒนธรรมหลากหลาย และอยู่ในรัศมีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากศูนย์กลางอีกด้วย ซึ่งอาจถูกหรือไม่ถูกครอบงำทางการเมืองจากศูนย์กลางแห่งใดแห่งหนึ่งก็ได้ การอ้างสิทธิและอำนาจจากศูนย์กลางมายังท้องถิ่นนั้นก็เหมือนกับวงกลมซ้อนกันอยู่ เพราะรัศมีแห่งอำนาจจากศูนย์กลางแต่ละแห่งนั้นทับซ้อนหรือเหลื่อมกันในลักษณะที่ไม่ลงรอยเดียวกัน วงกลมเล็ก

อาจซ่อนอยู่ในวงกลมใหญ่แสดงว่าอำนาจของวงกลมใหญ่ไม่ได้สลายอำนาจของวงกลมเล็ก การจะมองว่าท้องถิ่นคือบริเวณห่างไกลศูนย์อำนาจไม่ว่าจะอยู่ในรัศมีวงกลมหรือจากข้างบนลงข้างล่าง จึงไม่ห่างไกลจากความจริงมากนัก เมืองนครศรีธรรมราชอาจเป็น “ท้องถิ่น” เมื่อมองผ่านกรุงศรีอยุธยา แต่เมืองนครศรีธรรมราชก็เป็นศูนย์กลางของอำนาจครอบคลุมเมืองย่อยใกล้เคียงในแต่ละหน่วยที่สัมพันธ์กับศูนย์กลางแห่งอำนาจใหญ่น้อย จึงมีหน่วยย่อย (Sub Unit) ความเป็นหน่วยย่อยลดหลั่นในกรอบของอำนาจทางการเมืองดังกล่าวนี้คือ ภาวะที่เป็นท้องถิ่นเมื่อสัมพันธ์กับแต่ละศูนย์กลาง

ส่วนความหมายที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมนั้น ท้องถิ่นคือ อาณาเขตทางวัฒนธรรมแต่ละหน่วย (Culture Area) เป็นขอบข่ายของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ไม่จำเป็นต้องเป็นพรมแดนเคียงกันกับหน่วยทางการเมือง เช่น วัฒนธรรมท้องถิ่นสุโขทัยมีขอบข่ายกว้างขวางกว่าอาณาเขตของเมือง เป็นต้น ในขอบข่ายทางวัฒนธรรมนี้จะมีทั้งที่เป็นศูนย์กลางบริเวณชายเขต และรอยต่อระหว่างชายเขตของวัฒนธรรมแต่ละถิ่นที่มักเป็นเขตสะสมทางวัฒนธรรมการเมืองหลายแบบ ตามความหมายนี้ท้องถิ่นจึงมิได้สัมพันธ์กับศูนย์กลางทางการเมืองเท่านั้น แต่สัมพันธ์กับสังคมในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ ที่มีวัฒนธรรมของตน จะเห็นความเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงได้ โดยศึกษาผ่านกลุ่มชน ซึ่งมีกิจกรรมวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ คติความเชื่อ เกี่ยวพันกันในขอบข่ายของวัฒนธรรมท้องถิ่นหนึ่ง ๆ ได้โดยไม่ต้องยึดพรมแดนทางการเมืองเป็นหลัก (ธิดา สารยา 2539 : 41-42)

ม.ร.ว. รุจยา อาภากร (รุจยา อาภากร, ม.ร.ว. 2536:12) ให้ความหมายของคำว่า “ท้องถิ่น” อย่างกระชับว่า “ท้องถิ่น” อาจหมายถึงจังหวัด เช่น จังหวัด เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง หรือมีการแบ่งเขตท้องถิ่นตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ โดยแบ่งเป็นภาค จะเป็นภาคเหนือ ภาคกลาง ฯลฯ ในทางวิชาการมีการแบ่งเพื่อเป็นจุดรวมการศึกษาเป็นภาคเหนือตอนล่าง ภาคเหนือตอนบน หรือที่เรียกกันว่า ล้านนา

สำหรับคำว่า “ข้อมูล” (Information) ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 หมายถึง ข้อเท็จจริง หรือสิ่งที่ถือ หรือยอมรับว่าเป็นข้อเท็จจริง สำหรับใช้เป็นหลักฐานหาความจริงหรือการคำนวณ ในวงการห้องสมุดนั้นอาจหมายถึง เรื่องราว ข่าวสาร ความรู้ต่าง ๆ ที่บันทึกไว้บนสิ่งพิมพ์ประเภทต่าง ๆ เช่น หนังสือ วารสาร รายงานการประชุมสัมมนา หนังสือพิมพ์ ฯลฯ นอกจากนี้ อาจบันทึกไว้ในรูปแบบของเอกสารต้นฉบับ รวมทั้งโสตทัศนวัสดุประเภทต่าง ๆ ที่ห้องสมุดได้จัดหาให้บริการแก่ผู้ใช้ห้องสมุด

หากกล่าวโดยสรุปก็คือ ข้อมูลท้องถิ่น หมายถึง สิ่งพิมพ์ เอกสารต้นฉบับ และโสตทัศนวัสดุที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น

ความก้าวหน้าของท้องถิ่นศึกษา

ในปัจจุบันหลายประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้วหันมาสนใจเกี่ยวกับท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น วิชาท้องถิ่นศึกษาได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของเหล่ากระบวนวิชาที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษา ไปจนถึงระดับอุดมศึกษา ในระดับโรงเรียนทั้งในประเทศออสเตรเลีย และสหรัฐอเมริกา การเรียนเกี่ยวกับประวัติ

ศาสตร์ท้องถิ่นได้ส่งผลให้เด็กนักเรียนตระหนักถึงความเป็นท้องถิ่นของตน งานเขียนต่าง ๆ ได้รับการผลิตขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของครูในการกำหนดโครงการวิชาท้องถิ่นศึกษาให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และการสอนท้องถิ่นศึกษาก็ได้รับการกำหนดให้เป็นหัวข้อสำหรับการประชุมสัมมนา ประวัติศาสตร์ภูมิภาคได้กลายมาเป็นหัวข้อของการสอนทั้งในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา

นอกจากนี้ Sturges และ Bapty (1991:14) ยังได้บอกเล่าถึงความก้าวหน้าของการเรียนการสอนท้องถิ่นศึกษาว่า ในบางประเทศโรงเรียนหลายแห่งได้พัฒนา Collection ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในห้องสมุดหรือศูนย์ข้อมูลเฉพาะ เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวกับภูมิภาค แนวโน้มของการพัฒนาเช่นนี้มีได้เข้มแข็งแต่เฉพาะในประเทศออสเตรเลียเท่านั้น หากยังได้เกิดขึ้นอีกหลายประเทศ เช่น ในเดนมาร์ก และอิตาลี เป็นต้น ส่วนในระดับอุดมศึกษานั้น พบว่า มหาวิทยาลัยหลายแห่งในประเทศออสเตรเลีย เยอรมนี อิตาลี และนอร์เวย์ ก็ได้กำหนดให้วิชาท้องถิ่นศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี

สำหรับในประเทศไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดกลุ่มวิชาให้นักเรียนระดับประถมศึกษาทั่วประเทศเรียนเรื่องจังหวัดของเรา ตามหลักสูตรระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2533) ในกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเกี่ยวกับจังหวัดของเรา และให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เรียนเป็นวิชาบังคับเลือก ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุงแก้ไขใหม่ พ.ศ. 2533) ในวิชาบังคับเลือกสังคมศึกษา นับว่าเป็นเรื่องที่ดีอย่างยิ่ง แต่ถ้าจะให้ เป็นวิชาบังคับเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเสียเลยก็จะเป็นประโยชน์อย่างมหาศาลแก่ตัวนักเรียนเองแก่ท้องถิ่นของตน และแก่ประเทศชาติ ซึ่งจะสอดคล้องกับสถานการณ์ของโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างขนานใหญ่ และเป็นการสร้างและปลูกจิตสำนึกให้นักเรียนเกิดค่านิยมที่ดีต่อท้องถิ่นของตนอีกด้วย สำหรับการศึกษาระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาคเกือบทั้งหมดก็ได้กำหนดให้ท้องถิ่นศึกษาเป็นกระบวนวิชาที่เปิดสอนทั้งในระดับปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรีเช่นกัน

ความมุ่งหมายในการศึกษาเรื่องท้องถิ่นของเราในโรงเรียน และมหาวิทยาลัยจึงเป็นไปเพื่อปลูกฝังความรัก ความภูมิใจ และความรู้สึกรักเป็นเจ้าของในมรดกทางวัฒนธรรมและท้องถิ่นของตน เพราะนักเรียนนิสิต นักศึกษาได้เรียนรู้สิ่งใกล้ตัวที่มีข้อเท็จจริง หลักฐาน และประจักษ์พยานให้เห็นชัดเจน ทำให้บทเรียนน่าสนใจและมีความหมายสำหรับตนและคนในท้องถิ่น นอกจากนี้ การศึกษาเรื่องท้องถิ่นของเรายังมุ่งฝึกทักษะวิธีการศึกษาตามแนวความคิดใหม่ ซึ่งนักเรียน นิสิต นักศึกษาจะต้องลงมือปฏิบัติอย่างจริงจังด้วยตนเอง จะทำให้เกิดความรักผูกพันและหวงแหนเพื่อการอนุรักษ์มรดกอันดีงามของท้องถิ่นสืบไป ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าท้องถิ่นศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนในโรงเรียนและมหาวิทยาลัยเกือบทั่วโลกอย่างแท้จริง

ด้วยเหตุนี้การจัดหาข้อมูลท้องถิ่นสำหรับให้บริการแก่ผู้ใช้ห้องสมุดทั้งในระดับโรงเรียน และระดับมหาวิทยาลัยจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในมหาวิทยาลัย ซึ่งบรรณารักษ์จักต้องจัดหาข้อมูลท้องถิ่นในรูปของสื่อชนิดต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับกระบวนวิชาท้องถิ่นศึกษาที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยแห่งนั้น

และเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการดำเนินงานของบรรณารักษ์การกำหนดขอบเขตของข้อมูลท้องถิ่นจึงเป็นเรื่องที่เหมาะสม และจำเป็นอย่างยิ่ง

☐ ขอบเขตของข้อมูลท้องถิ่น

การกำหนดขอบเขตของข้อมูลท้องถิ่นจะเป็นแนวทางสำหรับบรรณารักษ์ในการจัดหารวบรวมและบริการข้อมูลท้องถิ่นให้แก่ผู้ใช้บริการห้องสมุดได้เป็นอย่างดี โดยข้อมูลท้องถิ่นควรมีขอบเขตดังนี้ (Makepeace 1991 : 184)

1. เป็นวัสดุที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเรื่องราวโดยทั่วไปของท้องถิ่น
2. เป็นผลงานที่มุ่งเน้นข้อมูลภูมิหลังเกี่ยวกับความเป็นท้องถิ่น
3. เป็นเรื่องราวหรือภูมิหลังของท้องถิ่นที่อาจมีความสำคัญต่อผู้อ่าน อาทิ แผนที่ หรือเอกสารเกี่ยวกับสภาพท้องถิ่น

4. เป็นเอกสารโดยทั่วไปที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น
ส่วนในประเทศไทยนั้นห้องสมุดซึ่งเป็นสมาชิกข่ายงานห้องสมุดมหาวิทยาลัย ส่วนภูมิภาคได้ร่วมกันกำหนดลักษณะของข้อมูลท้องถิ่น เพื่อการดำเนินงานดังนี้

1. เป็นข้อมูลทุกสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับภูมิภาคหรือท้องถิ่น
2. เป็นข้อมูลที่สอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์ของห้องสมุดสมาชิก
3. เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นทุกประเภท
4. เป็นข้อมูลที่มีการผลิตจากแหล่งต่าง ๆ ในท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน
5. เป็นข้อมูลที่ใช้สื่อทุกรูปแบบ เช่น หนังสือพิมพ์ โสตทัศน ฐานข้อมูล ฯลฯ

จากขอบเขตของข้อมูลท้องถิ่นที่ Makepeace และห้องสมุดสมาชิกข่ายงานห้องสมุดมหาวิทยาลัย ส่วนภูมิภาค กำหนดไว้ดังกล่าวข้างต้นนั้นจะเห็นได้ว่ามีความคล้ายคลึงกันในสาระที่ผู้ปฏิบัติงานสามารถนำมาปฏิบัติได้ นั่นก็คือการมุ่งเน้นถึงการดำเนินงานด้านข้อมูลท้องถิ่น ไม่ว่าข้อมูลนั้นจะจัดเก็บในรูปแบบใดก็ตาม

☐ ประเภทของข้อมูลท้องถิ่น

ข้อมูลท้องถิ่นไม่ได้มีเพียงหนังสือหรือกฤตภาคเท่านั้น หากหมายรวมถึงวัสดุห้องสมุดทุกรูปแบบที่มีความเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น เช่น อาจจะเป็นวารสารทางวิชาการ กิจกรรมทางสังคม (society transactions) หนังสือพิมพ์ ทำเนียบนาม แผนที่ รูปภาพ และสิ่งพิมพ์ระยะสั้น (ephemera) เป็นต้น

Nichols (1977 : 16) ได้กำหนดประเภทของข้อมูลท้องถิ่นว่าควรประกอบด้วย

1. หนังสือและกฤตภาค
2. วารสาร หรือนิตยสาร รวมทั้งสิ่งพิมพ์ของสมาคม และสถาบันการศึกษา
3. เนื้อหาที่เป็นส่วนหนึ่งของหนังสือ หรือบทความวารสาร

4. สำเนา และวัสดุย่อส่วน
5. ภาพถ่าย วัสดุกราฟฟิค และฟิล์ม
6. แบบแปลน และแผนที่
7. เทปบันทึกเสียง และเทปบันทึกภาพ
8. สิ่งพิมพ์ระยะสั้น

ในขณะที่ Makepeace (1991 : 186-187) ได้แนะนำว่าเพื่อความสะดวกและง่ายต่อการทำความเข้าใจสำหรับผู้ปฏิบัติงาน ข้อมูลท้องถิ่น ควรครอบคลุมถึงวัสดุประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. หนังสือและกฤตภาค
2. นิตยสารทางศาสนา และนิตยสารท้องถิ่นที่ตีพิมพ์โดยองค์กรทางศาสนาทั้งหลาย
3. ฟิล์มภาพยนตร์
4. ทำเนียบนาม และหนังสือรายปี อาจเป็นทำเนียบนามทางการค้า หรือชื่อถนนของท้องถิ่นหรือสมุดโทรศัพท์ ส่วนหนังสือรายปี อาจเป็นสิ่งพิมพ์ขององค์กรทางการค้าของท้องถิ่น อาทิ หอการค้า สภาอุตสาหกรรม และสมาคมธุรกิจต่าง ๆ เป็นต้น
5. สิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยสภามณฑล (District Council)
6. เอกสารที่ผลิตขึ้นเพื่อการเลือกตั้ง หรือสิ่งพิมพ์ของพรรคการเมืองต่าง ๆ ในท้องถิ่น
7. ทะเบียนการเลือกตั้ง
8. รูปภาพ รูปถ่าย และสไลด์
9. เอกสารทางการค้า และวารสารทางการค้าของบริษัทในท้องถิ่น
10. แผนที่ และแบบแปลนต่าง ๆ
11. หนังสือพิมพ์ และนิตยสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับท้องถิ่น
12. ไปสเตอร์ และใบปลิว
13. กำหนดการกิจกรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่น รวมทั้งงานการกุศล และงานเทศกาลต่าง ๆ
14. สิ่งพิมพ์โฆษณาเพื่อการค้า
15. สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ของสมาคมท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งวารสารทางวิชาการ
16. เทปบันทึกเสียง หรือแผ่นดิสก์ที่บันทึกประวัติจากคำบอกเล่า
17. กิจกรรมที่จัดขึ้น โดยสมาคม หรือองค์กรท้องถิ่น ซึ่งในที่นี่หมายรวมถึงกำหนดการด้วย
18. ตารางเวลาท้องถิ่นต่าง ๆ เช่น ตารางเวลาการคมนาคม เป็นต้น
19. หนังสือที่เขียนโดยนักเขียนท้องถิ่น แม้เรื่องที่เขียนอาจจะไม่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นก็ตาม
20. สิ่งพิมพ์ของท้องถิ่นทั้งที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นและไม่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น

■ ความสำคัญของข้อมูลท้องถิ่น

เมื่อพูดถึงท้องถิ่น ทำให้เห็นภาพสะท้อนของชีวิตจิตใจของผู้คนในท้องถิ่นนั้น ๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน มีเรื่องราว ประวัติศาสตร์ ความเป็นอยู่และการทำมาหากินเป็นอย่างไร เช่น เมื่อกล่าวถึงจังหวัดขอนแก่นท้องถิ่นของเรา ทำให้นึกย้อนยุคไปในอดีตสมัยรัตนโกสินทร์ตรงกับรัชสมัยรัชกาลที่ 1 เชื้อพระวงศ์และขุนนางลาวหลายคนได้อพยพผู้คนข้ามแม่น้ำโขงมาสร้างบ้านสร้างเมืองขึ้นใหม่ ดังเช่น เจ้าแก้วนุสมและท้าวเพี้ยเมืองแพน แห่งเมืองทุรคม แขวงเวียงจันทน์ ได้พาไพร่พลมาตั้งถิ่นฐานยังบ้านโพธิ์ตาก (อำเภอเมืองขอนแก่น) บ้านยางเตี้ยว (อำเภอน้ำพอง) บ้านโพธิ์ศรี (อำเภอกระนวน) บ้านโพธิ์ไชย (อำเภอมัญจาคีรี) บ้านสร้าง และบ้านชีโล้น เขตเมืองสุวรรณภูมิ (อำเภอเมืองขอนแก่น) เจ้าแก้วนุสมได้ตั้งเมืองอยู่ที่บ้านโพธิ์ไชย ท้าวเพี้ยเมืองแพนตั้งเมืองอยู่ที่บ้านชีโล้น และต่อมาก็ได้อพยพอยู่ที่บริเวณบ้านบึงบอน (ปัจจุบันอยู่ในอำเภอชนบท)

จังหวัดขอนแก่นเมืองเสียงแคนแดนดอกกุน จึงเป็นจังหวัดที่ชาวขอนแก่นภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง ทั้งในด้านความเพียรพยายามของบรรพบุรุษที่ได้ร่วมกันสร้างสรรค์ชุมชนให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อ จนถึงปัจจุบันด้านความเจริญทางอารยธรรมที่มีลักษณะความผสมผสานระหว่างชุมชนดั้งเดิมในท้องถิ่นกับชุมชนที่อพยพมาจากเวียงจันทน์ รวมทั้งภูมิปัญญาและวิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ อันทรงคุณค่าที่ควรต่อการสืบค้นประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น และการสร้างชาติบ้านเมืองของประเทศไทย

ด้วยเหตุที่ความรู้เรื่องท้องถิ่นของเรามีความสำคัญต่อการรับรู้ความเป็นไปของท้องถิ่นและการพัฒนาชาติบ้านเมือง นอกจากสถาบันการศึกษาต่างๆ จะได้กำหนดกลุ่มวิชาให้นักเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษาทั่วประเทศเรียนเรื่องจังหวัดของเราและท้องถิ่นของเราตามหลักสูตรแล้วหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะหน่วยงานที่ตั้งอยู่ในภูมิภาค ควรที่จะได้ศึกษาความเป็นมาและความเป็นไปของท้องถิ่นของตน รวมทั้งส่งเสริมให้มีการศึกษา พัฒนา เผยแพร่และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมต่าง ๆ ที่ดีงาม และจัดเก็บรักษามรดกทางวัฒนธรรมให้ลูกหลานได้สืบสานต่อไป ซึ่งจะสอดคล้องกับสถานการณ์ของโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างขนานใหญ่ และเป็นการสร้างและปลูกจิตสำนึกให้นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนเกิดค่านิยมที่ดีต่อท้องถิ่นของตนอีกด้วย

~ ~ ~ ~ ~

บรรณานุกรม

การปฏิรูประบบราชการ : รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government). (2544). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูประบบราชการ สำนักงาน ก.พ.

ขอนแก่นเมืองเสียงแคนแดนดอกกุน หนังสืออ่านเพิ่มเติมสังคมศึกษา ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา. (2544). กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

แนวทางสู่รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศกำลังพัฒนา สิบคำถามที่ผู้นำรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ควรต้องถามตนเอง. (2545). กรุงเทพฯ : คณะทำงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศกำลังพัฒนา.

ทิตา สารธา. (2539). *ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น : ประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับสังคมมนุษย์*. พิมพ์ครั้งที่ 2 (ปรับปรุงเพิ่มเติม) กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. (2526). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.

รุจยา อากาศ, ม.ร.ว. (2536). แนวทางการดำเนินงานสร้างฐานข้อมูลท้องถิ่น. ใน *รายงานการสัมมนาเรื่องแนวทางการดำเนินงานสร้างฐานข้อมูลท้องถิ่น คณะทำงานสร้างฐานข้อมูลท้องถิ่น ข่ายงานห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค 27 – 28 พฤษภาคม 2536*, หน้า 12. เชียงใหม่ : สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Bott, Valerie. (1987). The World of Local History. In Michael Dewe. (ed.) *Local Studies Collections : A Manual Volume 1*. (pp. 7-26). Hants : Gower.

Makepeace, Chris E. (1987). Acquisition. In Michael Dewe. (ed.) *Local Studies Collections : A Manual Volume 1*. (pp. 181-210). Hants : Gower.

Nichols, Harold. (1979). *Local Studies Librarianship*. London : Redwood Burn.

Paul, Derryan. (1988). Reference and Information Work in Local History : Training for Librarians. *Education for Information*, 6, 323-338.

Sturges, and Bapty. (1991). An International View of Local Studies Librarianship. In Michael Dewe. (ed.) *Local Studies Collections : A Manual Volume 2*. (pp. 13-27). Hants : Gower.

